

BARÁTSÁG FÉL ÉVSZÁZADON ÁT

Valamikor az 1963/64-es tanév során találkoztam először Görömbei Andrással. Diákköri találkozások, Barta János műelemző szabadszemináriumain való részvételek, folyosói beszélgetések során valahogy mindig összeakadtunk, s eleinte talán magunkban sem tudatosult, hogy gondolkodásunk, értéksejtelmetünk mennyire azonos irányú. Vele és csoporttársával, Imre Lászlóval kezdetben még többnyire a tudományos diákköri szereplésekre történő felkészülések jelentették megbeszéléseink fő témáját, minthogy mindhárman elsődlegesen fontosnak véltük tudományunk művelését, az irodalom kutatási módszereinek beható megismerését.

Eleinte még András is a régi magyar irodalomhoz vonzódott, őt is megragadták Bán Imre professzor lenyűgöző előadásai a régiségről, Balassiról, Zrínyiről, Apáczairól. Első tudományos dolgozatait a régi korszakból írta, a magyar őstörténeti mitológia kialakulása és recepciója foglalkoztatta. Két tanulmánya meg is jelent ebből a témakörből (*Az „ősmagyar” mitológia kialakulása honfoglalási eposzainkban*, Diákköri Füzetek, 1969; *Az ősmagyarság képe a felvilágosodás- és reformkori történetírásunkban*, Studia Litteraria, 1971). Én örömmel beszélgettem vele erről, de azt is hamar megértettem, hogy András figyelme igen hamar a frissebb élményeket kínáló modern kor felé fordult, érdeklődési köre és elhivatottsága arra predesztinálta, hogy a magyarság aktuális sorskérdéseit vegye górcső alá az irodalom kínálta lehetőségek révén. Gondolkodása, szemlélete azonban mindig a magyar irodalom történetének egészére irányult, ennek jele több számos tanulmányában is felbukkant: Nagy László Balassi-élményéről, Csokonai bordalairól, Kölcsey hazafiságáról is veretes nyelven szólalt meg.

1975-től több mint 35 éven át voltunk szoros munkakapcsolatban és barátságban, s ezt életem nagy élményének és rendkívüli szerencséjének mondhatom. Vele ugyanis minden kérdést, köz- és magánügyet, egyetemi vagy szakmai kérdést, pedagógiai és személyi problémát bizvást meg lehetett beszélni, ítéleteire, álláspontjára a legnagyobb mértékben támaszkodni lehetett. Még akkor is, ha történetesen nem értettünk egyet, mert ezekben a ritka esetekben is határozottan érezhető volt, hogy András soha nem a saját igazát, hanem az ügy igazságát kereste. Nem kell bizonygatni, hogy az egyetemi élet, az intézet- és tanszékvezetés, a könyv- és folyóiratszerkesztés, az utánpótlás nevelése, a szakmai konferenciák szervezése igen nagy körültekintést, sokszor tapintatot vagy diplomáciai érzéket kívánt meg, s ezekben András értékítélete mindig szilárd alapot, erkölcsi mércét, biztos támpontot jelentett. A szakmai életrajzok és bibliográfiák egyébként impozáns adatsorai nem tudják érzékeltetni azt a

szellemi potenciált, amelyet pályatársunk és barátunk debreceni jelenléte adott számunkra. Minden ügyben a lényegre, az értéket kereste és találta meg csodálatos érzéssel, nem befolyásolták állásfoglalásait a mégoly tetszetős részletek, külső körülmények sem. Szilárd morális tartása azonban mély empátiával párosult, megértést tanúsított minden nemes szándék és kezdeményezés iránt. Szakmai szigor egyfelől, önzetlen segítőkészség másfelől: ez a kettősség avatta őt kiváló pedagógussá tanítványai előtt, mértékadó személyiséggé kollegái és barátai számára.

1975-ben, amikor a Kossuth Lajos Tudományegyetemre adjunktusi kinevezést kaptam, még Egerben volt a lakásom, s csak két napra utaztam Debrecenbe az óráimat megtartani. Ez csupán egy félévig tartott, de András természetesnek vette, hogy debreceni napomon náluk aludjak. Ilyenkor esténként felüdülést jelentettek a vele való beszélgetések, amelyek persze csak részben szóltak a szakmáról, az egyetemi ügyekről, mert ezek mellett a család, ekkoriban születő és cseperedő gyermekeink jelentették fő témáinkat.

Felejthetetlenek a későbbi családi összejövetelek is, a jókedvű, mégis sokszor komoly célkitűzésekhez vezető eszmecserék. Később – főként egyikünk vagy másikat külföldi tartózkodása idején – gyakori volt levélváltásunk, ami kapcsolatunk természetes és szerves folytonosságát biztosította.

Sokat tanultam tőle. Egy alkalommal egy előadássorozat első előadója volt ő, s a következő héten én voltam soron. Megkérdeztem tőle, hogy az ottani közeg előtt miképpen érdemes az előadást tartani: inkább tudományosan? Vagy népszerűbben fogalmazva? Adatszerűbben vagy érzelmekre hatóan? Mire ő csak ennyit mondott: „Az a legfontosabb, hogy önmagadat add, mert mindig az a legjobb”.

Ezt nagyon jellemzőnek érzem órá. Ő valóban mindig önmagát adta, konferenciák előadásain, egyetemi óráin és baráti beszélgetésekben egyaránt. S ez volt a legjobb, amit tőle kaptunk, kaphattunk.

Andrásnak a Csokonai bordalairól szóló érzékeny elemzésében olvassuk a költőről, hogy „sohasem ivott sokat, a borozásból azt az állapotot kedvelte, amikor oldódni, békülni kezd a lélek” (Alföld, 1973/11, 126.). Nos, mintha csak önmagáról írta volna ezeket a sorokat András. Baráti társaságban, egy ital mellett egyébként is nyitott egyéniségének legbelső húrjai is megszólaltak, szellemi élmény volt a közelsége, a vele való beszélgetés. Ezt éreztük egyetemi szemeszterzáró kötetlen összejöveteleinken csakúgy, mint a legkülönfélébb családi eseményeken vagy éppen a budapesti akadémiai rendezvények utáni hazaútajainkon, az IC-vonatokon történt sörözések alkalmával.

Amikor András – vagy ahogy nevezni szerettük: Andor – személyiségére, a vele kialakult fél évszázados barátságunk történetére gondolok, akkor az írók és költők veretes szavainak egész sora jut eszembe az igaz és mély barátságról. Közülük mégis hadd kölcsönözzem végszavaimat ezúttal Kármán Józseftől, akinél ezt olvassuk: „Vannak még sok jó lelkek, akikkel az élet útjain összeakadunk, óh! mely szép azokkal barátságosan kezét fogva keresztülvándorolni az életemen ...”

Igen, az én életemnek is egyik legszebb ajándéka volt, hogy egy fél évszázadot vándorolhattam keresztül „barátságosan kezét fogva” Görömbei Andrással, nyíltszívű, odaadó barátommal, Andorral.

Debrecen, 2013. nov. 20.

Bitskey István